

DE SYMBOLIEK VAN DE BOUWMEESTER BIJ SUBIRACHS

Een gedachte en een sonnet bij een vacatiefoto

Dankzij een foto die mijn oudste zoon mij jaren geleden uit Spanje toezond, werd mijn aandacht gevestigd op een van die weinige standbeelden waarin een bouwmeester wordt vereeuwigd. Het fraaie beeld van Appelmans, de bouwer van de Onze Lieve Vrouwe kathedraal Antwerpen, toont ons de distantie tussen de houters van de kathedraal en de sjuwers van de stenen. Viollet-le-Duc plaatste zichzelf hoog op de Notre Dame de Paris in de gestalte van een middeleeuwse bouwmeester, opziend

naar de torens. De in Barcelona geboren beeldhouwer Josep Maria Subirachs (1928-2014)¹ vormde zijn beeld op een heel andere manier dan die beelden van de hierboven genoemde waardige bouwmeesters.

Subirachs is een belangrijke Catalaanse kunstenaar, die ook buiten zijn geboorteland grote bekendheid verwierf. Werk van hem is in Nederland te vinden in het Scheveningse museum *Beelden aan zee*, maar ook aan de andere kant van de oceaan: in Mexico en Californië. Waar een rijzig standbeeld de Spaanse 18de-eeuwse ontdekker van Amerika's westkust, Portala, eert.

Bij de trappen vóór de eerbiedwaardige kathedraal van Girona staat de verbeelding in brons van een bouwmeester aan het tekenbord met de passer half geopend in de rechterhand, gebogen over het grondplan van een kerk.² Het beeld stamt uit 1986³, één jaar voordat Subirachs zijn werk aan de noordgevel van Gaudi's Sagrada Familia begon.

Het beeld heeft een diepe symboliek.⁴ Het toont ons de bouwmeester zittend aan het tekenbord. Zijn benen en schoot vormen met het tekenbord een kubieke steen, met een enkele versiering in de vorm van wat plooiën van zijn gewaad. Daarop rijst aan de achterzijde van deze kubieke vorm het bovenlichaam op, dat tegelijkertijd ook de kathedraal is. Van voren ziet men hoe de uitgeholde vorm van de borst als de ronde wand van een apsis opstijgt uit de plattegrond die op het tekenbord ligt met diezelfde apsis naar de bouwmeester toegewend. De schouders en de hals werden haaks naar voren gebogen tot halverwege boven dit grondplan. De schouders vormen een deel van het driehoekige dak, het voorover gebogen hoofd met het naar beneden hangende haar is de sluitsteen van de bouw en het gewelf. Vanaf de schouders vallen de armen, iets van de muren suggererend, omlaag naar de handen, die op de hoeken van de voorkant van de grondvorm liggen. Hij heeft de werktuigen niet meer van node.

De linkerhand heeft de vorm van een kubus, de rechterhand heeft een driehoekige vorm. Aldus symboliek van de rustende linkerhand (de materie, zoals de kubus waaruit alles oprijst) en de driehoekige actieve rechterhand. Een 'labore et constantia' dat we kennen uit Antwerpen. Opvallend is ook dat - zoals hierboven gezegd – het bouwplan met het koor naar hem toe ligt (als het ware

ondersteboven) en dat op zijn borst de contour van een kerkraam is ingegrift: hij is zelf zijn bouwwerk geworden.⁵

Op indringende wijze geeft Subirachs die van af 1987 ook betrokken was bij het beeldhouwwerk aan Fachada de la Passió het aan Christus' lijden gewijde portaal van de Sagrada Familia er blijk van dat ook hij weet dat tot eenheid worden van kunstenaar, bouwplan en bouwwerk één van de grootste beloningen is die door noeste arbeid verkregen kan worden.

DE BOUWMEESTER

Subirach's beeld vóór de kathedraal van Girona
Voor mijn zoon Max

Zijn benen, zijn schoot, zijn tekenbord
ze zijn geworden tot een kubieke steen,
daarop de armen waarmee hij het plan omgordt
dat hem in het diepste van zijn ziel verscheen.

Zijn rug en de gebogen nek, het lijf, het wordt
gevormd alsof de menselijke vorm verdween.
Voor wie het niet bevroedt lijkt hij verdord
verloren in zichzelf, verstarde, alleen.

Maar zie, aan de materie is ontbloeid
de geest, het licht, waartoe het plan ons leidde,
waarvoor wij onze noeste arbeid boden.

Zo is de meester met de bouw vergroeid
dat niets meer geest en stof kan scheiden:
hij heeft de werktuigen niet meer van node.

¹ Marie-France Borot, *Subirachs, le dur désir de créer*. Barcelona 1999.

² Ibid., blz. 122, de naam van het werk is kennelijk 'Monumento a los constructores de la catedral de Girona', of 'Monumento al arquitecto de la catedral de Gerona [sic]' (blz. 4).

³ Aan de rechter zijkant van het beeld staat een opschrift: 'sis centè aniversari de la primera reunió de mestres d'obrers per decidir la continuació de la cathedral de Girona 1386-1986 (Zeshonderdjarige gedenkdag van eerste bijeenkomst van de bouwmeesters om te beslissen over de voortzetting van de bouw van de kathedraal van Girona 1386-1986).

⁴ vgl. Borots opmerking (ibid., blz. 16): 'Créer n'est pas lutter mais dialoguer avec la matière [...].'